

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ПРИБУТКУ В УПРАВЛІННІ ДІЯЛЬНІСТЮ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

(Представлено к.е.н., доц. Савченко Р.О.)

В статті здійснено узагальнення економічної та облікової сутності прибутку. У процесі дослідження визначено етапи еволюції бухгалтерського обліку прибутку в системі рахунків. Уточнено субрахунки до рахунків з обліку доходів, витрат і фінансових результатів. Запропоновано деталізацію інформації управлінського обліку про прибуток з урахуванням маржинального підходу.

Ключові слова: облік, прибуток, маржинальний дохід, центр відповідальності, аналіз, категорійний менеджмент, торговельне підприємство.

Постановка проблеми. Стратегія соціально-економічного розвитку України спрямована на економічне зростання та європейську інтеграцію. Сучасні умови вимагають розширення інформаційної бази для успішного управління діяльністю вітчизняних підприємств у конкурентному просторі ринкових відносин. Система управління підприємствами може ефективно функціонувати лише за наявності відповідного інформаційного забезпечення. Важливою складовою інформаційної системи управління підприємством є бухгалтерський облік, який формує переважну більшість фінансової інформації.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток теоретичних, методологічних та прикладних питань з бухгалтерського обліку фінансових результатів здійснили вітчизняні вчені М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, Н.І. Дорош, А.Г. Загородній, Ю.А. Кузьмінський, М.В. Кужельний, С.В. Мних, Л.В. Нападовська, О.А. Петрик, В.С. Рудницький, В.В. Сопко, М.Г. Чумаченко, Ю.Ю.Мороз, Ю.С. Цаль-Цалко та ін. Суттєві наукові здобутки у розвиток теоретичних засад з економіки торговельних підприємств внесли вітчизняні та зарубіжні вчені І.О. Бланк, Н.О. Власова, А.А. Мазаракі, Т.С. Пічугіна, В.В. Снегірьова, О.В. Чкалова та ін.

Метою статті є дослідження теоретико-методичних, організаційних положень та розробка практичних рекомендацій щодо обліку прибутку в управлінні діяльністю торговельних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Торгівля є частиною економіки України, яка в ринкових умовах постійно перебуває у стані динамічного розвитку. Про необхідність удосконалення системи управління прибутком торговельної діяльності свідчить тенденція збільшення частки збиткових підприємств торгівлі на 10%, яка спостерігається за період 2010-20015 років. Реалії конкурентного середовища в Україні вимагають запровадження в інформаційну систему суб'єктів господарювання торговельного сегменту більш ефективних методів управління товарним асортиментом. Інформаційною базою підтримки управлінських рішень за таких умов виступає облік прибутку. Враховуючи, що традиційна методологія обліку фінансових результатів орієнтована передусім на загальні показники, проблема обліку

багатоступеневого прибутку в розрізі товарних позицій для внутрішніх користувачів залишається другорядною, тому потребує вирішення.

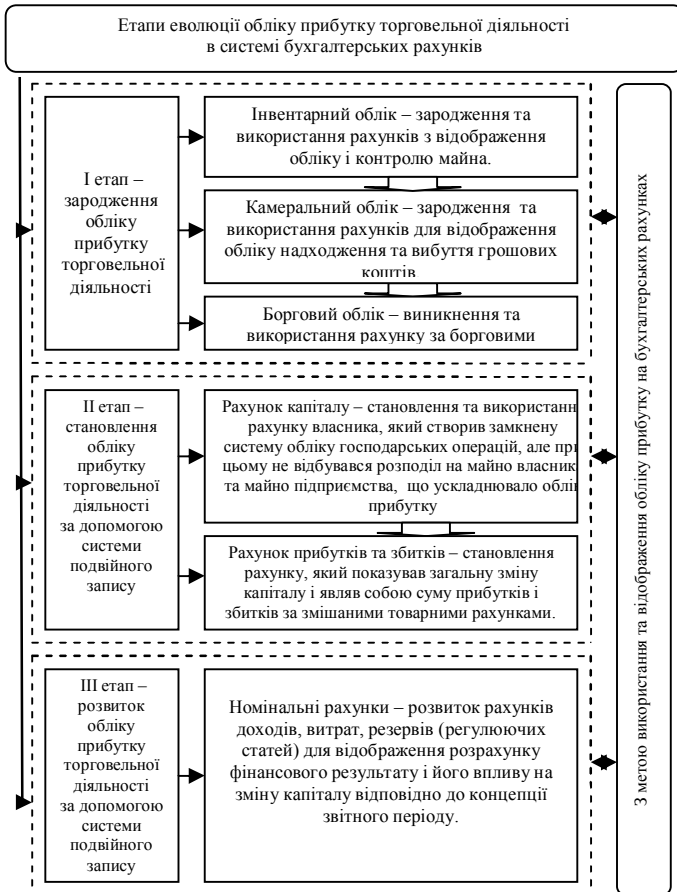

Рис. 1. Етапи еволюції обліку прибутку торговельної діяльності в системі бухгалтерських рахунків

Так, досліджуючи обліковий аспект еволюції формування прибутку в торгівлі; узагальнюючи наукові погляди щодо визначення сутності та класифікаційних характеристик прибутку можна визначити перспективи розвитку обліку прибутку торговельних підприємств. Досліджуючи генезис обліку прибутку відповідно до практичних аспектів системи бухгалтерського обліку в управлінні діяльністю торговельних підприємств можна зазначити, що облікова інформація про прибуток у торгівлі почала формуватися ще у давні часи через становлення обліку витрат і доходів, констатування фактів господарського життя шляхом інвентаризації і прямої реєстрації майна, становлення рахунку капіталу. Так, на підставі дослідження

наукової економічної думки можна виділити такі етапи еволюції обліку прибутку торговельної діяльності в системі бухгалтерських рахунків (рис. 1).

З огляду на це торговельна галузь, безумовно, відіграла вирішальну роль у процесі становлення та розвитку обліку прибутку, поступове формування якого відбувалося паралельно зі становленням елементу методу бухгалтерського обліку – подвійного запису.

Основним напрямом удосконалення обліку прибутку у торговельних підприємствах для потреб менеджменту є: підхід до управлінського обліку прибутку за центрами відповідальності.

Так, доречно використання одноколового (інтегрованого) напрямку, за яким застосовується єдина система рахунків у взаємодії фінансової та управлінської бухгалтерії. Для забезпечення відповідності системи обліку вимогам менеджерів, задіяних в управлінні прибутком торговельного підприємства, запропоновано визначення прибутку шляхом введення рахунків аналітичного обліку до субрахунку 791 «Результат операційної діяльності», що сприятиме посиленню аналітичності інформації. Посилити функцію контролю під час організації аналітичного обліку прибутку за товарними позиціями і категоріями асортименту дозволить безсальдовий активно-пасивний рахунок 78 «Маржинальний дохід», який може бути запропоновано до використання в менеджменті торговельних підприємств (табл. 1).

Таблиця 1

Взаємозв'язок синтетичних і аналітичних рахунків для відображення прибутку торговельних підприємств в умовах категорійного менеджменту

Код і назва субрахунку	Аналітичні рахунки				
	Першого порядку	Другого порядку	Третього порядку	Четвертого порядку	П'ятого порядку
78 «Маржинальний дохід»	-	Маржинальний дохід у розрізі структурних підрозділів – магазинів торговельного підприємства (центрів доходів)	Маржинальний дохід у розрізі класів товарів	Маржинальний дохід у розрізі товарних категорій (центрів прибутку)	Маржинальний дохід у розрізі товарних підкатегорій
791 «Результат операційної діяльності»	1 «Фінансовий результат від торговельної діяльності»	Фінансовий результат у розрізі структурних підрозділів – магазинів торговельного підприємства (центрів доходів)	Фінансовий результат у розрізі класів товарів	Фінансовий результат у розрізі товарних категорій (центрів прибутку)	Фінансовий результат у розрізі товарних підкатегорій
	7912 «Фінансовий результат від іншої операційної діяльності»	Фінансовий результат у розрізі окремих видів реалізованої іноземної валюти, видів операційної оренди та ін.	-	-	-

Так, використання управлінського обліку прибутку за центрами відповідальності для потреб менеджменту торговельних підприємств, згідно з якою

Дебет рахунку 78 «Маржинальний дохід» відображає суми, списані з субрахунку 902 «Собівартість реалізованих товарів», у розрізі товарних позицій і рахунку 93 «Витрати на збут», розподілених між видами товарів. Кредит – суми з субрахунку 702 «Дохід від реалізації товарів», також у розрізі товарних позицій. Кредитове сальдо рахунку 78 «Маржинальний дохід», яке покаже суму покриття постійних витрат, списується на субрахунок 7911 «Фінансовий результат від торговельної діяльності». Інформація про маржинальні доходи й фінансові результати торговельної діяльності, що представлена на бухгалтерських рахунках, дозволить детальніше визначати обсяги отриманих прибутків при формуванні управлінських рішень.

Висновки. Отже, з урахуванням специфіки діяльності торговельних підприємств визначено завдання формування прибутку за різними напрямками та запропоновано взаємозв'язок синтетичних і аналітичних рахунків обліку прибутку. Запропоновано підхід до обліково-аналітичного забезпечення формування прибутку для потреб управління торговельних підприємств за центрами відповідальності з використанням вільного коду рахунку 78 «Маржинальний дохід» й розподілом змінних і постійних витрат між видами товарів, що дає змогу у процесі порівняння окремих видів доходів з витратами розрахувати багатоступеневий фінансовий результат з метою посилення аналітичності обліку прибутку в прийнятті управлінських рішень.

Список використаної літератури:

1. Шрайбфедер Дж. Эффективное управление запасами: пер. с англ. — М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. — 304 с.
2. Mula J. Models for production planning under uncertainty / J. Mula, R. Poler. J.P. Garcia Sabater. F.C. Lario // International Journal of Production Economics. — 2006. — Vol. 103. — P. 271—285.
3. Управление запасами [Электронный ресурс] / Консалтинговая компания А ДАН ДЗО. — Режим доступа: <http://www.adandzo.com/consulting/82/>

References:

1. Shraybfeder, Dzh. (2005), *Effektyvnoe upravlenye zapasamy [Efficient inventory control]*, Al'pyna Byznes Buks, Moscow, Russia.
2. Mula, J. Poler, R. Garcia-Sabater, J.P. and Lario, F.C. (2006), "Models for production planning under uncertainty", *International Journal of Production Economics*, vol. 103, pp.271—285.
3. A DAN DZO (2015), "Inventory Control", available at: <http://www.adandzo.com/consulting/82/> (Accessed 22 august 2014).

РОМАНЧУК Інна Вікторівна – магістр Житомирського національного агроєкологічного університету, спеціальність «Облік і оподаткування».

Наукові інтереси:

- обліково-методичні аспекти бухгалтерського обліку прибутку в управлінні діяльністю торговельних підприємств